

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

**JADVAL PROTSessorLARIDA IQTISODIYOTGA OID SONLI MA'LUMOTLAR
BILAN ISHLASH**

Allaniyazov P.A.

*¹Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Zamonaviy axborot texnologiyalari hayotning barcha jabhalarida, xususan iqtisodiyotda muhim o'rin tutmoqda. Bugungi kunda iqtisodiy tahlillar, moliyaviy hisobotlar, prognozlash va rejalashtirish jarayonlari ko'plab sonli ma'lumotlar asosida amalga oshiriladi. Ushbu ma'lumotlar hajmining ortib borishi, ularni qo'lda tahlil qilishni murakkablashtiradi. Shuning uchun avtomatlashtirilgan vositalar — jumladan jadval protsessorlari, ayniqsa Microsoft Excel kabi dasturlar keng qo'llanmoqda.

Jadval protsessorlari, o'zining qulay interfeysi, matematik va statistik funksiyalari, turli vizualizatsiya imkoniyatlari bilan iqtisodiy axborotlar ustida samarali ishlash imkonini beradi. Bu vositalar nafaqat oddiy hisobotlar tuzishda, balki strategik qarorlar qabul qilishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Jadval protsessorlarining iqtisodiy tahlildagi o'rni

Jadval protsessorlari iqtisodiy faoliyatni raqamli tahlil qilishning ajralmas vositasiga aylandi. Ularning imkoniyatlari:

Sonli ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlash — jadvalda joylashgan ma'lumotlarni formulalar orqali tez va aniq hisoblash;

Tahliliy hisobotlar tuzish — joriy holatni aks ettiruvchi va qaror qabul qilishni soddalashtiruvchi ko'rsatkichlar chiqarish;

Prognozlash — o'tgan davr natijalaridan kelib chiqib, kelajakdagi iqtisodiy holatni taxmin qilish;

Ma'lumotlarni grafik ko'rinishga keltirish — raqamlar asosida foydali vizual materiallar tayyorlash;

Moliyaviy boshqaruvni soddalashtirish — daromad, xarajat, foyda, qarz va aktivlar monitoringini yuritish.

Misol sifatida, kichik biznes subyekti o'zining oyma-oy tushum va xarajatlarini jadval protsessorida kiritib, avtomatik tarzda foyda yoki zarar holatini aniqlashi, soliq majburiyatlarini hisoblab chiqishi mumkin. Bu esa moliyaviy boshqaruvni ancha yengillashtiradi.

Shuningdek, davlat iqtisodiy siyosatini ishlab chiqishda ham jadval protsessorlari orqali yig'ilgan statistik ma'lumotlar asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi mamlakatdagi turli iqtisodiy ko'rsatkichlarni to'plash va tahlil qilishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan, jumladan jadval protsessorlaridan foydalanadi.

Excel funksiyalari va ularning iqtisodiy tahlildagi amaliy qo'llanilishi

Microsoft Excelda yuzlab funksiyalar mavjud bo'lib, ularning aksariyati iqtisodiy tahlil uchun ayniqsa foydalidir. Quyidagi funksiyalar iqtisodchilar, moliyachilar va menejerlar uchun asosiy vositalar bo'lib xizmat qiladi:

Statistika va hisob funksiyalari:

SUM(range) — sonlar yig'indisini hisoblaydi;

AVERAGE(range) — o'rtacha qiymatni chiqaradi;

MAX/MIN — maksimal va minimal qiymatlarni aniqlaydi;

COUNT, COUNTA — ma'lumotlar sonini aniqlashga xizmat qiladi.

Bu funksiyalar yordamida masalan, bir yillik daromadlar bo'yicha umumiy tushum, o'rtacha oylar bo'yicha tushum, eng yuqori va eng past darajadagi tushumlarni topish mumkin.

Shartli funksiyalar:

IF – agar-shartli tekshiruvlar;

IFS – bir nechta shartlar bilan ishlash;

VLOOKUP, HLOOKUP – kerakli ma'lumotlarni boshqa jadvaldan topish;

INDEX/MATCH – murakkab tahliliy so'rovlar bajarish.

Bu funksiyalar yordamida iqtisodiy ma'lumotlarni guruhlariga ajratish, me'yordan ortiq yoki kam qiymatlarni avtomatik aniqlash, investitsiyalar samaradorligini tahlil qilish mumkin.

Moliyaviy funksiyalar:

NPV – investitsiyaning sof hozirgi qiymatini hisoblaydi;

IRR – ichki rentabellik normasi;

PMT – kredit bo'yicha to'lovlarni hisoblash.

Misol: NPV yordamida korxona bir necha yillik investitsiya loyihasining foydali yoki zararli ekanligini aniqlashi mumkin.

Ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish: Grafik va diagrammalarning iqtisodiy tahlildagi roli

Iqtisodiy qarorlar ko'pincha raqamlar asosida qabul qilinadi. Ammo raqamlarni tushunish va taqqoslash doim ham oson bo'lmaydi. Shuning uchun grafiklar, diagrammalar, histogrammalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Excel quyidagi vizual vositalarni taqdim etadi:

Chiziqli grafiklar – o'zgarish dinamikasini ko'rsatadi;

Ustunli diagrammalar – turlarning solishtirmali ko'rinishini beradi;

Pirog (aylana) diagrammalari – tuzilmani ifodalaydi (masalan, xarajatlar bo'limlari ulushi);

XY scatter – ikki ko'rsatkich o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash;

Sparklines – jadval ichida kichik grafiklar orqali trendlarni ko'rsatish.

Vizualizatsiya yordamida boshqaruvchilar va investorlar statistik ma'lumotlarni tezda tahlil qilishi, muhim qarorlarni qabul qilishi mumkin. Shuningdek, hisobotlar yoki prezentatsiyalarda grafiklardan foydalanish axborotning samaradorligini oshiradi.

Amaliy tahlil: Kichik biznes uchun daromad va xarajatlar hisobi

Misol tariqasida kichik korxonaning bir yil davomida tushgan daromad va xarajatlarini olaylik:

Oy	Daromad (sóm)	Xarajat (sóm)	Foyda(sóm)	Foyda %
Yanvar	120000000	85000000	=B2- C2	=D2/B2
Fevral	130000000	90000000	=B3- C3	=D3/ B3

Shundan so'ng quyidagilar amalga oshiriladi:

Yillik umumiy foyda hisoblanadi (=SUM(D2:D13));

O'rtacha foyda aniqlanadi (=AVERAGE(D2:D13));

Eng foydali oy topiladi (=MAX(D2:D13) bilan);

Grafik yordamida oylar kesimida foyda dinamikasi tasvirlanadi.

Bunday tahlillar orqali korxona o'z faoliyatining eng samarali davrlarini, resurslar qayerda ko'proq sarflanayotganini, qanday chora-tadbirlar zarurligini aniqlashi mumkin.

Jadval protsessorlari, xususan Microsoft Excel, bugungi raqamli iqtisodiyotda iqtisodiy tahlil, rejalashtirish va boshqaruv jarayonlarida muhim rol o'ynaydi. Ular orqali moliyaviy ko'rsatkichlarni tezda tahlil qilish, samaradorlikni baholash va prognozlar tuzish mumkin. Excel va boshqa jadval dasturlari sonli ma'lumotlar bilan ishlashda yuqori aniqlik, tezlik hamda vizual tushunarlilikni ta'minlaydi.

Maqolada ko'rib chiqilganidek, jadval protsessorlari yordamida iqtisodiy faoliyatning turli sohalarida – buxgalteriya hisobidan tortib, investitsion tahlil, kredit baholash va strategik rejalashtirishgacha bo'lgan jarayonlarda keng foydalanish mumkin. Masalan, SUM, IF, VLOOKUP, AVERAGE kabi oddiy funksiyalar orqali sodda tahlillar o'tkazish mumkin bo'lsa, NPV, IRR, FORECAST, TREND kabi ilg'or funksiyalar orqali murakkab moliyaviy tahlillarni amalga oshirish mumkin.

Shuningdek, jadval protsessorlari orqali sonli ma'lumotlarni grafik va diagramma shaklida vizualizatsiya qilish imkoniyati mavjud. Bu esa tahlil natijalarini boshqaruvchilar, investorlar yoki auditorlarga aniq va tushunarli tarzda taqdim etishga yordam beradi. Vizual vositalar axborotni tez qabul qilish va unga asoslangan qarorlar qabul qilish jarayonini yengillashtiradi.

Kelgusida jadval protsessorlarining roli yanada kengayib boradi. Ular sun'iy intellekt bilan integratsiyalashgan holda foydalanuvchiga avtomatik tahlil, xatoliklarni aniqlash, optimal qarorlar taklif qilish imkonini beradi. Masalan, Excel'ning Power BI bilan uyg'unligi real vaqt rejimidagi vizualizatsiyalarni yaratish va turli manbadan ma'lumotlarni birlashtirish imkonini beradi. Shu orqali analitik tahlil darajasi sezilarli darajada oshadi.

Shuningdek, bulut texnologiyalarining jadval protsessorlari bilan uyg'unlashuvi (masalan, Google Sheets orqali) bir nechta foydalanuvchilar tomonidan bir vaqtda ishlash, ma'lumotlarga istalgan joydan kirish, avtomatik yangilanishlar kabi afzalliklarni yaratadi. Bu esa jamoaviy iqtisodiy tahlil va masofaviy boshqaruv imkoniyatlarini kengaytiradi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, jadval protsessorlari zamonaviy iqtisodiy tahlil vositalari orasida eng qulay, samarali va ko'p funksiyali vosita bo'lib, iqtisodchilar, moliyachilar, tadbirkorlar va analitiklar uchun ajralmas yordamchiga aylangan. Ulardan samarali foydalanish zamonaviy iqtisodiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishning asosiy shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Microsoft Excel. Foydalanuvchi uchun rasmiy qo'llanma. Microsoft.com
2. Raqamli iqtisodiyot asoslari. T.: Iqtisod-Moliya, 2023.
3. Nurmatov E. "Axborot texnologiyalarida tahliliy imkoniyatlar". Toshkent, 2022.
4. Karimov A. "Jadval protsessorlarida tahlil va modellashtirish". Samarqand, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi axborotlari — stat.uz
6. Shavkat, A. (2025). Jo'jalar eymeriozi: etiologiyasi, klinik belgilar va oldini olish choralar.
7. Теплович Е.А., Шавкат А. и Караматдинович Б.К. (2025). Каракалпог'истон республикаси хо'джайли туманида ко' йларнинг ичак сестодозларининг таркалиши ва профилактикаси. *Обеспечение интеграции науки и образования на основе инновационных технологий.* , 2 (2), 89-96.
8. ФАНЛАР, Ў. Р., & БЎЛИМИ, А. М. (2023). Хоразм маъмун академияси ахборотномаси. *Вестник Хорезмской академии Маъмуна*, 4(2).
9. Xolmuratov, I. (2024). Janubiy Qoraqalpog'istondagi birikmali oykonimlarning o'ziga xos xususiyatlari. *IMRAS*, 7(3), 140-144.
10. Xolmuratov, I., Eshanova, T., & Xo'jamuratova, A. (2024, November). TALABALARDA MUSTAQIL TA'LIM OLISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14235516>. In International scientific and practical conference (Vol. 1, No. 1, pp. 415-418).
11. Xolmuratov, I. (2023). QORAQO'LCHLIKNI RIVOJLANTIRISHDA JUN MAHSULOTLARINING MUHIMLIGI XUSUSIDA BA'ZI MULOHAZALAR. *Science and innovation*, 2(Special Issue 8), 371-374.
12. Холмуратов, И. (2021). Этимологический анализ некоторых ойконимов Южного Каракалпакстана. *Электронный инновационный вестник*, (2), 23-24.